

Mitigatieplan Steenuil en Huismus Assenrade, Hattem

Colofon

Titel: Mitigatieplan Steenuil en Huismus Assenrade, Hattem
Projectcode: 11-436
Status: Conceptrapport
Datum: 11 juli 2012
Auteur: M.A. (Martin) Heinen
Illustratie Steenuil: M.A. (Martin) Heinen
Foto voorpagina: M. (Marco) van der Sluis
Eindredactie: Drs. I. Veeman
Opdrachtgever: Gemeente Hattem
Contactpersoon: De heer S. Dom

EcoGroen Advies BV

Postbus 625
8000 AP Zwolle

T: 038 423 64 64

I: www.ecogroen.nl

Inhoud

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding en doel	1
1.2	Onderbouwing dwingende redenen van groot openbaar belang	1
1.3	Gebiedsgerichte natuurbescherming	1
1.4	Leeswijzer	2
1.5	Status en gebruik	2
2	Plangebied en beoogde plannen	3
2.1	Huidige situatie	3
2.2	Geplande werkzaamheden	3
3	Uitvoering en methodiek	4
3.1	Uitvoering	4
3.2	Methode van onderzoek	5
4	Flora en fauna	6
4.1	Flora	6
4.2	Fauna	6
4.3	Conclusie aanwezige juridisch zwaar beschermde soorten	8
5	Effectbeoordeling	9
5.1	Inleiding	9
5.2	Effectbeschrijving	9
5.3	Mitigerende maatregelen	10
6	Geraadpleegde bronnen	12
Bijlagen		
I	Topografische kaart	
II	Geplande ontwikkelingen	
III	Leefgebied Steenuil	
IV	Leefgebied Huismus	
V	Huisvesting Huismus	

Ecologisch werkprotocol

Ten noorden van Hattem zijn op de ontwikkelingslocatie Assenrade plannen om een nieuwbouwwijk aan te leggen. Ecologisch onderzoek heeft uitgewezen dat in het plangebied minimaal tien broedparen van Huismus aanwezig zijn en één vaste verblijfplaats van Steenuil. Beide vogelsoorten zijn aangemerkt als broedvogel met jaarrond beschermde nesten waarvoor bij aantasting mitigerende maatregelen nodig zijn. Onderstaand ecologisch werkprotocol beschrijft de wijze waarop schade op aanwezige beschermde soorten voorkomen kan worden en de sloop van bebouwing vlot kan verlopen. Het werkprotocol vormt een samenvatting van de mitigerende maatregelen die voor de verschillende soorten genomen dienen te worden en uitgebreid staan beschreven in paragraaf 5.3. Tijdens de werkzaamheden dient een logboek bijgehouden te worden waarin de toegepaste mitigerende maatregelen worden beschreven (onder andere datum, locatie werkzaamheden en verrichte handelingen). Ook dient op de plaats van uitvoering altijd een exemplaar van het werkprotocol aanwezig te zijn, waarvan de inhoud onder de betrokken medewerkers bekend is.

Sloop bebouwing

- De sloopwerkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd;
- De steenuilkast wordt buiten het broedseizoen van Steenuil in de periode september-november ongeschikt gemaakt, of eerder indien uit inventarisatie blijkt dat er geen broedpaar aanwezig is of de nestkast niet wordt gebruikt;
- Gecombineerd worden voorafgaand aan de broedperiode van Steenuil en in de directe omgeving van het plangebied drie nestkasten voor Steenuil opgehangen;
- De nestlocaties van Huismus bevinden zich in de woningen die behouden blijven. Om eventuele verstoring minimaal te houden zal de sloop van nabijgelegen de stallen en schuren plaatsvinden buiten het broedseizoen van Huismus (van begin maart tot half september);
- Nieuwe woningen in het plangebied worden geschikt gemaakt voor huisvesting van Huismus in de vorm van het inbouwen van vogelvides of plaatsen van nestkasten en mussenpannen voor minimaal 30 broedparen, dit in afstemming met de groenvulling van de nieuwe wijk. Om tijdelijke effecten van verstoring en lokaal verminderd voedselaanbod te overbruggen worden zekerheidshalve bovendien tijdig en op strategische locaties nestkasten opgehangen voor minimaal 30 paar Huismussen, waar mogelijk ook op reeds gerealiseerd nieuwbouw;
- Bovenstaande maatregelen vinden plaats onder begeleiding van een ter zake kundige op het gebied van beide soorten;

Verwijderen beplanting/ruigte

- Het verwijderen van beplanting en ruigte vindt plaats buiten het broedseizoen (15 maart-15 november) van soorten die op dergelijke plekken broeden (onder andere de laat broedende Houtduif). Indien in de periode 15 februari-15 november gestart wordt met deze werkzaamheden, dient te worden nagegaan of in aanbouw zijnde nesten / bewoonde nesten van broedvogels aanwezig zijn.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Ten noorden van Hattem zijn op de ontwikkelingslocatie Assenrade plannen om een nieuwbouwwijk aan te leggen. Vanwege de voorgenomen werkzaamheden is in 2006 door EcoGroen Advies BV een quickscan natuurtoets uitgevoerd in het kader van de Flora- en faunawet (Veeman & Van der Sluis 2006). Deze quickscan is later aangevuld met een onderzoek door EcoGroen Advies naar de strikt beschermde Waterspitsmuis in 2007 (Van der Sluis 2007) en Steenuil in 2011 (niet gepubliceerd). Het onderzoek heeft uitgewezen dat in het plangebied ca. 30 broedparen van Huismus aanwezig zijn en één vaste verblijfplaats van Steenuil. Beide vogelsoorten zijn aangemerkt als broedvogel met jaarrond beschermde nesten waarvoor bij aantasting mitigerende maatregelen nodig zijn.

Als gevolg van de doorvoering van de 'Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet' is het in veel gevallen niet meer noodzakelijk om ontheffing annex artikel 75 van de Flora- en faunawet aan te vragen (Dienst Regelingen 2009a). Indien beoordeeld wordt dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats niet in gevaar komt, is het aanvragen van ontheffing niet noodzakelijk. Voorliggend mitigatieplan, tevens ecologisch werkprotocol, gaat in op de mitigerende maatregelen die getroffen moeten worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de aanwezige broedvogels met jaarrond beschermde nesten te bewaren en een positieve afwijzing van een ontheffingsaanvraag te verkrijgen.

1.2 Onderbouwing dwingende redenen van groot openbaar belang

Het bestemmingsplan Assenrade is door de gemeente opgesteld om de continuïteit in de woningbouw in Hattem voor de nabije toekomst te waarborgen. De afgelopen jaren heeft er weinig grootschalige woningbouw plaatsgevonden. De meest recente uitbreidingen hebben ten noordwesten van de stad plaatsgevonden (de wijk Gaperslanden). In aansluiting hierop zal het plangebied Assenrade worden ontwikkeld. De locatie is al in het ROM (Ruimtelijk Ontwikkelingsmodel, juni 2000) vastgesteld en in de Visie Wonen in de gemeente Hattem tot 2018 aangewezen als toekomstige uitbreidingslocatie. De wijk zal de komende jaren in de woningbehoefte van Hattem voorzien (Gemeente Hattem 2007).

De regio Noord-Veluwe is gevraagd voor 1 juli 2006 zoekzones vast te stellen voor stedelijke functies en landschappelijke versterking voor de periode 2005-2015. Het ligt voor de hand om de zoekzones aansluitend aan bestaand bebouwd gebied te situeren, dan wel in het multifunctionele gebied. De provincie heeft vervolgens de zoekzones vastgelegd in een uitwerking van het streekplan. Uitgangspunt van het Gelders kwalitatief woonbeleid is dat de in regio samenwerkende gemeenten voorzien in een aanbod aan woningen, dat past bij de geconstateerde regionale kwalitatieve behoefte zoals vastgelegd in het Kwalitatief Woonprogramma (KWP). Het onderhavige plangebied is opgenomen als "zoekzone wonen" van de gemeente Hattem en is als zodanig door de provincie positief beoordeeld en door Gedeputeerde Staten op 12 januari 2010 vastgesteld (Provincie Gelderland 2010).

1.3 Gebiedsgerichte natuurbescherming

Gebiedsgerichte natuurbescherming heeft geen uitwerking op de locatie. Het plangebied ligt op ruim 90 meter van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied 'Uiterwaarden IJssel'. De dichtstbijzijnde EHS is eveneens gelegen op een afstand van 90 meter en betreft hetzelfde gebied. Tussen het Natura 2000-gebied 'Uiterwaarden IJssel' (tevens EHS) en Assenrade ligt een hoge winterdijk met een intensief gebruikte, provinciale weg. Het intensieve gebruik van deze weg zorgt voor een ruime mate van verstoring tot enkele honderden meters aan weerszijden van deze weg. De beoogde laagbouw op de locatie (maximaal 12 meter hoog) zal volledig achter het dijklichaam worden gerealiseerd. Een zone van tientallen meters naast de dijk blijft bovendien vrij van bebouwing, vanwege de geluidzone van de weg. Bovenstaande factoren zorgen ervoor dat negatieve effecten van de

woningbouw op de uiterwaarden aan de overzijde van het dijklichaam naar verwachting afwezig blijven. Op basis van bovenstaande en het feit dat het plangebied geen relevante waarde heeft voor de soorten, waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen, zijn negatieve effecten op waarden van in de omgeving aanwezige Natura 2000-gebieden, EHS of belangrijke natuurwaarden buiten de EHS niet aan de orde.

1.4 Leeswijzer

De 'Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet' stelt initiatiefnemers verplicht om een mitigatieplan/ecologisch werkprotocol op te stellen in situaties waarbij schadelijke effecten op tabel 2 en 3 soorten kunnen optreden, maar waarbij de mogelijkheid bestaat om deze schadelijke effecten te mitigeren. Dit plan bestaat uit een aantal elementen, waarbij het daadwerkelijke ecologische werkprotocol als samenvatting voorin het rapport is opgenomen:

- in hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de begrenzing van het plangebied en is een beschrijving gegeven van het plangebied en de directe omgeving. Verder is aangegeven hoe en wanneer de werkzaamheden uitgevoerd worden, voor zover dit al bekend is;
- in hoofdstuk 3 is beschreven welke personen bij EcoGroen Advies BV betrokken zijn bij het ecologisch onderzoek, de opstelling en begeleiding van het ecologisch werkprotocol en is de onderzoeksmethode nader uitgewerkt;
- de binnen de invloedssfeer van de plannen aanwezige juridisch zwaar beschermde soorten zijn beschreven in hoofdstuk 4;
- hoofdstuk 5 bestaat uit een beschrijving en beoordeling van effecten op aanwezige juridisch zwaar beschermde soorten. Tevens zijn mitigerende maatregelen opgesomd, die genomen worden om de functionaliteit van voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen te bewaren;
- in hoofdstuk 6 worden alle geraadpleegde bronnen beschreven.

1.5 Status en gebruik

Voorliggend mitigatieplan is in opdracht van de gemeente Hattem (contactpersoon de heer S. Dom) opgesteld met grote zorgvuldigheid door specialisten van EcoGroen Advies BV. Als initiatiefnemer bent u zelf verantwoordelijk om binnen de randvoorwaarden van het mitigatieplan te blijven, dit wordt in principe niet meer getoetst door het Ministerie van EL&I (DLG).

Het ecologisch werkprotocol met de van toepassing zijnde maatregelen ten aanzien van de voorkomende soorten, moet vóór aanvang van het project zijn vastgesteld. Er dient aantoonbaar te worden gewerkt conform dit werkprotocol. In de praktijk betekent dit dat er een logboek moet worden bijgehouden waarin de toegepaste mitigerende maatregelen worden beschreven (datum, verrichte handelingen en dergelijke). Ook dient op de plaats van uitvoering altijd een exemplaar van het mitigatieplan aanwezig te zijn, waarvan de inhoud onder betrokken werknemers bekend is.

2 Plangebied en beoogde plannen

2.1 Huidige situatie

Het plangebied wordt globaal begrensd door de oostzijde van de wijk Gasperlanden, de Gaspersweg, de Gelderse Dijk (N794) en Boertjesland en heeft een oppervlakte van ca. 10 hectare (figuur 1 en bijlage I). Het plangebied bestaat uit oud agrarisch gebied met enkele boerderijen met erven en bijgebouwen, grasland, sloten, bomerijen en singels.

Figuur 1: Ligging van het plangebied (rood omlijnd). Bron: Google Earth, 2011.

2.2 Geplande werkzaamheden

In het huidige agrarisch gebied worden agrarische bedrijfsgebouwen (stallen en schuren) gesloopt en wordt deels beplanting verwijderd. Bestaande woonhuizen en woonboerderijen blijven gehandhaafd. Het plangebied wordt ingericht als woonwijk met circa 270 woningen, aansluitend op de nieuwbouwwijk Gasperlanden. In bijlage II is een weergave van de nieuwe situatie opgenomen. De precieze planning is nog niet uitgewerkt en wordt deels door de markt bepaald, maar de aanvang staat gepland voor de zomer van 2013 met een gehoopte doorlooptijd van ca. 4 jaar.

3 Uitvoering en methodiek

3.1 Uitvoering

Het voorliggende mitigatieplan is opgesteld door EcoGroen Advies BV en is geschreven door M.A. (Martin) Heinen. Het veldonderzoek is uitgevoerd door M. (Marco) van der Sluis, M.G. (Mark) Hoksberg en E. (Erwin) Goutbeek. Onderstaand zijn de kwalificaties van betreffende personen weergegeven.

M.A. (Martin) Heinen

Functie: Adviseur ecologie

Opleiding: Rijks Middelbare Tuinbouwschool te Utrecht, afstudeerrichting Groenvoorziening, Landschapsverzorging en Recreatie.

Werkervaring:

Sinds 1981 werkzaam als ecologisch onderzoeker bij overheidsinstanties en als vrijwilliger bij natuurorganisaties. Van 1987-2006 werkzaam als medewerker milieu-inventarisatie bij de Provincie Overijssel. Sinds 2006 werkzaam bij EcoGroen Advies. Ca. 400 inventarisatieopdrachten bij EcoGroen Advies BV. Specialiteit: flora- en vegetatiekarteringen, broedvogels, zoogdieren.

Ing. M. (Marco) van der Sluis

Functie: Adviseur ecologie

Opleiding: Milieutechnologie, Saxion Hogeschool Deventer, afstudeerrichting Natuur, Milieu en Landschap.

Werkervaring:

Werkzaam bij EcoGroen Advies BV sinds 2003. Ruim 800 inventarisatieopdrachten bij EcoGroen Advies BV en divers vrijwilligerswerk voor Landschap Overijssel. Specialiteit: flora en fauna (vleermuizen, broedvogels, dagvlinders, vissen, reptielen en amfibieën).

Ing. M.G. (Mark) Hoksberg

Functie: Adviseur ecologie

Opleiding: Natuurbeleid en management, Hogeschool IJsselland Deventer

Werkervaring:

Circa 300 inventarisatieopdrachten bij EcoGroen Advies. Specialiteit: (broed)vogels, vleermuizen, vissen, reptielen en amfibieën.

Ing. E. (Erwin) Goutbeek

Functie: Veldmedewerker

Opleiding: Bos en Natuurbeheer Hogeschool Larenstein, afstudeerrichting Natuur- en Landschapstechniek.

Werkervaring:

Circa 100 inventarisatieopdrachten bij eigen adviesbureau en sinds 2009 werkzaam bij EcoGroen Advies BV. Actief vrijwilliger voor SOVON, Vlinderstichting en RAVON. Specialiteit: broedvogels, insecten, vissen, amfibieën en reptielen.

EcoGroen Advies is lid van het Netwerk Groene Bureaus (www.netwerkgroenebureaus.nl), de brancheorganisatie voor groene adviesbureaus en conformeert zich tevens aan de door het netwerk opgestelde gedragscode. EcoGroen Advies heeft tevens van het Ministerie van EL&I een volledige ontheffing in gevolge artikel 75A van de Flora- en faunawet, voor de inventarisatie van beschermde planten en dieren in Nederland en het bezit en gebruik van diverse vangmiddelen (registratienummer FF/75A/2011/007).

3.2 Methode van onderzoek

Op basis van diverse beschikbare bronnen met verspreidingsgegevens en veldinventarisaties door EcoGroen Advies in 2006, 2007 en 2011 is een betrouwbaar beeld verkregen van de aanwezige soorten. Concreet zijn de volgende bronnen geraadpleegd en acties ondernomen:

1. Veeman, I. & M. van der Sluis (2006). Quickscan ecologisch onderzoek Assenrade Hattem. Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden in het kader van natuurwet- en regelgeving. Rapport 06-093. EcoGroen Advies, Zwolle;
2. Sluis, M. van der (2007). Aanvullend onderzoek Waterspitsmuis Assenrade Hattem. Notitie 06-093A. EcoGroen Advies, Zwolle;
3. Middels visuele inspectie en geluidswaarnemingen zijn broedlocaties van Steenuil in kaart gebracht: Avondbezoeken in het plangebied op 15 maart en 7 april 2011, een dagbezoek op 8 april 2011 en een nestkastcontrole op 11 juni 2011, alle uitgevoerd door ecologen van EcoGroen Advies. Overige beschermde soorten zijn tijdens deze bezoeken ook meegenomen;
4. Omgevingscheck op 15 december 2011, door één ecooloog van EcoGroen Advies. Deze check is uitgevoerd om na te gaan welke locaties in de directe omgeving van Assenrade in potentie geschikt zijn om vervangende huisvesting voor Steenuil en Huismus te realiseren;
5. Op 18 mei 2012 is een dagbezoek uitgevoerd het exacte aantal Huismus vast te stellen in het plangebied en directe omgeving.

Op basis van de geraadpleegde bronnen en de uitgevoerde veldonderzoeken is het aannemelijk dat een volledig beeld is verkregen van de verspreiding van beschermde flora en fauna. In hoofdstuk 4 is per soortgroep een beschrijving gegeven van het voorkomen van beschermde soorten binnen de invloedssfeer van de plannen.

4 Flora en fauna

4.1 Flora

Binnen het plangebied zijn plantensoorten aangetroffen van intensief bewerkte agrarische gebieden. Van enige variatie in inheemse plantensoorten is alleen sprake langs de perceel- en slootranden. Hier zijn soorten als Pinksterbloem, Echte valeriaan, Jacobskruiskruid, Speenkruid, Penningkruid, Veldlathyrus, Grote vossenstaart, Sterrenkroos, Smalle waterpest, Riet, Liesgras, Gewone smeerwortel en Beekpunge aangetroffen. Het betreft algemene tot zeer algemene soorten. Er zijn geen beschermde of bedreigde plantensoorten aangetroffen en zij worden gezien de terreingesteldheid niet verwacht.

4.2 Fauna

Zoogdieren

Vleermuizen

Vanwege het ontbreken van geschikte holten en gaten in de aanwezige bomen zijn geen vaste verblijfplaatsen van boombewonende vleermuizen in het plangebied te verwachten. Mogelijk bevinden zich wel verblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen (o.a. Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger) in de aanwezige woningen. De woningen blijven gehandhaafd waardoor mogelijke vaste verblijfplaatsen niet worden aangetast. De te slopen stallen en schuren zijn ongeschikt gebleken als vaste verblijfplaats voor vleermuizen.

Binnen het plangebied ontbreken geschikte aaneengesloten bos- en lijnelementen die mogelijk een belangrijke rol hebben als vliegrouwe. Mogelijk vormen de erven en de aanwezige opgaande begroeiing wel beperkt foerageergebied van soorten als Gewone dwergvleermuis, Rosse vleermuis en Laatvlieger. Deze erven blijven overigens gehandhaafd.

Overige juridisch zwaarder beschermde zoogdieren

Ondanks gericht onderzoek in 2007 naar het voorkomen van de strikt beschermde Waterspitsmuis, is de soort niet aangetroffen. De aanwezigheid van Waterspitsmuis kan op grond daarvan worden uitgesloten binnen het plangebied voor Assenrade (Van der Sluis 2007).

Ook uit bekende recente verspreidingsgegevens blijkt dat Waterspitsmuis niet in het plangebied en directe omgeving is waargenomen (bron: www.zoogdieratlas.nl; www.quickscanhulp.nl). De dichtstbijzijnde bekende waarnemingen liggen op meer dan vijf kilometer afstand van het plangebied. Overige juridisch zwaarder beschermde soorten worden op basis van terreinkenmerken en bekende verspreidingsgegevens niet verwacht in het plangebied.

Broedvogels met jaarrond beschermde nestlocaties

Steenuil

Op 15 maart en 7 april 2011 zijn respectievelijk een alarmerende Steenuil en een paartje aangetroffen bij de steenuilkast in het plangebied (zie figuur 2 en bijlage III). Bij controle op 11 juni 2011 bleek deze kast inderdaad bewoond te zijn geweest door steenuilen. In 2006 werd ook al in deze nestkast gebroed.

Huismus

Uit het dagbezoek op 18 mei 2012 blijkt dat er ca. 27 broedparen Huismus in het plangebied aanwezig zijn (zie bijlage IV voor de nestlocaties).

Figuur 2: Steenuilkast in plangebied. Foto: M. Hoksberg.

Overige broedvogels

In het plangebied is een beperkt aantal algemene broedvogels aangetroffen en te verwachten zoals Merel, Koolmees, Kievit, Zwarte kraai, Tjiftjaf, Heggenmus, Ringmus en Boerenzwaluw.

Amfibieën

In het plangebied is het voorkomen van Gewone pad, Bastaardkikker, Meerkikker, Bruine kikker en Kleine watersalamander vastgesteld. Van Bruine kikker is voortplanting vastgesteld en dat kan ook van de andere genoemde soorten worden verwacht. Al deze soorten overwinteren naar verwachting ook in het plangebied (Bastaardkikker en Meerkikker in de sliblaag van watergangen en Bruine kikker, Kleine watersalamander en Gewone pad op het land in ruigte, onder hout, onder rommel etcetera). Overige (zwaarder) beschermde amfibiesoorten worden gezien de terreingesteldheid en bekende verspreidingsgegevens niet verwacht (bron: www.ravon.nl).

Vissen

Bij het intensief bemonsteren van het oppervlaktewater in het plangebied zijn alleen de - niet beschermde - vissoorten Tiendoornige stekelbaars en Zeelt aangetroffen. Beschermde vissoorten worden gezien de terreingesteldheid en bekende verspreidingsgegevens niet verwacht (bron: www.ravon.nl; www.limnodata.nl).

Overige soortgroepen

Uit het veldonderzoek, de terreingesteldheid van het plangebied en bekende verspreidingsgegevens kan geconcludeerd worden dat geen reptielen en beschermde insecten of andere beschermde ongewervelden aanwezig of te verwachten zijn.

4.3 Conclusie aanwezige juridisch zwaar beschermde soorten

Op basis van voorgaande paragrafen wordt geconcludeerd dat de in tabel 1 (volgende pagina) weergegeven juridisch zwaar beschermde soorten (FFW-tabel 2/3-soorten) binnen de invloedssfeer van de plannen aanwezig zijn. Ten aanzien van deze soorten is een effectbeoordeling uitgevoerd (hoofdstuk 5).

Tabel 1. Aanwezige juridisch zwaar beschermde soorten binnen de invloedssfeer van de plannen.

<i>Broedvogels</i>	<i>Flora, zoogdieren, amfibieën, vissen, reptielen, dagvlinders, libellen en overige ongewervelden</i>
Steenuil Huismus	Geen relevante soorten

5 Effectbeoordeling

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden te verwachten effecten beschreven op aanwezige juridisch zwaar beschermde soorten, waarbij onderscheid is gemaakt tussen tijdelijke effecten veroorzaakt tijdens of door de aanlegfase en permanente effecten. Vervolgens is beoordeeld welke mitigerende maatregelen genomen moeten worden om de gunstige staat van instandhouding van de verschillende soorten te bewaren gedurende het gehele sloop- en bouwproces.

5.2 Effectbeschrijving

In hoofdstuk 4 is per soortgroep reeds beschreven welke soorten binnen de invloedssfeer van de plannen aanwezig zijn. Voor betreffende soorten wordt in dit hoofdstuk nagegaan of effecten te verwachten zijn. Het betreft hier Steenuil en Huismus.

Broedvogels met jaarrond beschermde nesten

Steenuil

Als gevolg van de inrichting van het plangebied als woonwijk zal de broedplaats voor Steenuil en 7,7 ha optimaal foerageergebied en 0,7 ha suboptimaal foerageergebied verdwijnen.

Uit een omgevingscheck is gebleken dat er voldoende uitwijkmogelijkheden om te foerageren zijn in de directe omgeving van het plangebied met een totale oppervlakte van in totaal 22,8 ha aan optimaal leefgebied en 27,2 ha aan suboptimaal leefgebied (zie bijlage III). Vanwege het landelijk karakter met onder andere knotwilgenrijen, lijkt de omgeving geschikt als leefgebied voor Steenuil. Er zijn echter geen nestholten aanwezig. Deze zullen worden aangebracht in de vorm van nestkasten (zie paragraaf 5.3). Afhankelijk van de plaats van de op te hangen nestkasten is nogmaals gekeken hoeveel optimaal en suboptimaal biotoop binnen de actieradius (250 meter rondom de nestkast) aanwezig is. Dit is weergegeven in tabel 2.

Tabel 2. Hoeveelheid optimaal en suboptimaal leefgebied van Steenuil rondom mogelijke alternatieve nestkastlocaties (binnen een straal van 250 meter).

Zie voor de mogelijke locaties van de nestkasten: paragraaf 5.3 en bijlage IV.

Locatie	Optimaal biotoop (ha)	Suboptimaal biotoop (ha)
huidig	7,7	0,7
1	5,0	10,1
2	4,4	8,5
3	7,0	6,7
4	5,9	4,8

Huisumus

Als gevolg van de sloop van agrarische bedrijfsgebouwen (stallen en schuren) zal broedgelegenheid voor minimaal tien broedparen Huisumus verdwijnen. Een inventarisatie in het voorjaar van 2012 moet duidelijk maken om hoeveel paar het daadwerkelijk gaat. Uit een omgevingscheck is gebleken dat voldoende uitwijkmogelijkheden (alternatieve broed- en slaapplekken) zijn in de directe omgeving van het plangebied (zie bijlage IV).

Overige broedvogels

Bij de sloop van bebouwing, het gedeeltelijk verwijderen van beplanting en de inrichting van het plangebied als woonwijk verdwijnt broedgelegenheid voor enkele algemene broedvogels. Voor alle aangetroffen en te verwachten broedvogels geldt dat deze weinig kritisch zijn en dermate algemeen voorkomen in Nederland zijn en dat er voldoende uitwijkmogelijkheden zijn in de omgeving van het plangebied. Verwacht wordt dat voor deze soorten de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar komt. Na inrichting van het plangebied als woonwijk zal nieuw broedbiotoop ontstaan voor algemene broedvogels.

Conclusie

Op basis van voorgaande effectbeschrijving wordt geconcludeerd dat ten aanzien van Steenuil en Huismus mitigerende maatregelen moeten worden getroffen, zoals beschreven in paragraaf 5.3. Maatregelen ten aanzien van overige broedvogels hebben een meer vrijblijvend karakter, mits in gebruik zijnde nesten en broedende vogels niet worden verstoord.

5.3 Mitigerende maatregelen

Inleiding

Uit de effectbeoordeling in paragraaf 5.2 is gebleken dat negatieve effecten te verwachten zijn op twee broedvogels met jaarrond beschermde nesten (Steenuil en Huismus) en op algemene broedvogels. Onderstaand wordt beschreven welke mitigerende maatregelen worden genomen. De beschreven mitigerende maatregelen zijn grotendeels gebaseerd op recent verleende ontheffingen Flora- en faunawet (Dienst Regelingen 2009b & Dienst Regelingen 2010).

Het is van belang dat de uitvoering van de mitigerende maatregelen plaatsvindt in overleg met of onder begeleiding van een ter zake kundige¹ op het gebied van broedvogels.

Steenuil

Om de functionaliteit van het leefgebied te bewaren en schade aan individuen te voorkomen worden de onderstaande mitigerende maatregelen uitgevoerd en blijft jaarrond nestgelegenheid voor Steenuil aanwezig:

- Steenuilen zijn plaatstrouw (Beersma *et al.* 2008). Van belang is dat de verloren nestplaats in de directe omgeving, bij voorkeur binnen een straal van 300 meter, wordt vervangen;
- De in gebruik zijnde steenuilkast wordt buiten het broedseizoen van Steenuil in de periode september-november verwijderd, of eerder indien uit inventarisatie blijkt dat er geen nest aanwezig is of deze niet wordt gebruikt. De verwijdering van de huidige nestkast vindt plaats nadat de alternatieve broedlocaties zijn opgehangen;
- Er worden in de directe omgeving van het plangebied drie nestkasten voor Steenuil opgehangen. Deze worden mogelijk geplaatst in aanwezige knotwilgenrijen, een boomgaard aan de Gelderse Dijk 37A en op erven. De knotwilgenrijen zijn in eigendom van de gemeente. Eigenaren van de boomgaard en erven worden benaderd met de vraag om een nestkast op te hangen;
- Het type voorziening en de locaties worden bepaald in overleg met de opdrachtgever en een deskundige op het gebied van Steenuil;
- Mitigatie van door geplande woningbouw verloren gegaan foerageergebied vindt plaats in de directe omgeving. Het omliggende gebied is in principe al geschikt als leefgebied voor Steenuil, maar er is momenteel geen territorium aanwezig. Verdere inrichtingsmaatregelen zijn niet noodzakelijk. In

¹ Het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie verstaat onder een ter zake kundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied); en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

overleg met de gemeente zullen maatregelen om het landschap nog geschikter te maken voor Steenuil worden uitgevoerd. Deze maatregelen zijn bijvoorbeeld het planten van extra knotwilgenrijen, hagen en singels en het beheren van ruigtepercelen en ruige perceelranden;

- De opdrachtgever houdt een logboek bij waarin bovengenoemde werkzaamheden worden vastgelegd.

Huismus

De nestlocaties bevinden zich in de woningen welke behouden blijven. Wel zullen terplekke de foerageermogelijkheden naar verwachting afnemen met het uit gebruik raken van de agrarische functie. Het precieze effecten op Huismus is niet te bepalen, de erven zullen immers geschikt blijven voor een aantal Huismussenpaartjes. Om garantie te bieden dat de functionaliteit van het leefgebied behouden blijft en schade aan individuen wordt voorkomen zullen de onderstaande mitigerende maatregelen worden uitgevoerd:

Vanwege de beperkte actieradius (enkele honderden meters) van Huismus (Baijens *et al.* 2005) zijn drie essentiële onderdelen van het leefgebied van belang voor de Huismus: nestlocatie, habitat met voedselaanbod en beschutting. Alle voorzieningen dienen dichtbij elkaar te liggen. Bij voorkeur binnen een straal van enkele honderden meters van het plangebied. Geschikt leefgebied van Huismus bevat een combinatie met voldoende voedsel- en schuilplaatsen. Voor het voedselaanbod is het van belang dat er voldoende ruigte en overhoekjes aanwezig zijn, waar zowel zaadplanten als voldoende insectentrekkingen aanwezig zijn. Beschutting is zeer belangrijk voor Huismus ter bescherming, maar ook om vanuit te foerageren. Daarom moeten er schuilplaatsen aanwezig zijn in de vorm van heggen en hagen, waarbij de voorkeur uitgaat naar streekeigen soorten (bijv. Haagbeuk, meidoorn en Gelderse roos). Deze combinatie zal in de groeninfilling van de nieuwe wijk worden meegenomen in overleg met een ter zake kundige.

- Om verstoring van Huismus zal sloop van de nabij de nestlocaties gelegen agrarische bebouwing plaatsvinden buiten het broedseizoen van Huismus (van begin maart tot half september);
- Er blijft binnen het plangebied permanent voldoende nestgelegenheid en er zijn vermoedelijk ook uitwijkmogelijkheden naar erven buiten het plangebied. Wel zullen naar verwachting binnen het plangebied de foerageermogelijkheden, in elk geval tijdelijk, afnemen. Zekerheidshalve zal daarom verspreid in de nabije omgeving (tijdelijke) huisvesting worden aangeboden voor minimaal 30 paartjes Huismus om zo ook permanent foerageergebied beschikbaar te houden vlakbij de nestlocaties. In bijlage V is hiervoor het zoekgebied weergegeven;
- Nieuw te bouwen woningen in de nieuwe woonwijk worden vervolgens geschikt gemaakt voor huisvesting van Huismus in de vorm van het definitief inbouwen en plaatsen van minimaal 30 nestlocaties (zie bijlage IV en V). Hiervoor komen vogelvides of daaraan vergelijkbare voorzieningen het meest in aanmerking. Dit kan ook bestaande woningen worden toegepast en is dus ook een optie voor de woningen die reeds aan de oostkant zijn gerealiseerd;
- Het type voorziening en de locaties worden bepaald in overleg met de opdrachtgever en een deskundige op het gebied van Huismus.

Overige algemene broedvogels

Werkzaamheden die broedbiotopen van aanwezige vogels verstoren of beschadigen dienen te allen tijde te worden voorkomen. De volgende maatregelen dienen genomen te worden om schade op broedvogels te voorkomen:

- De sloop van bebouwing wordt uitgevoerd buiten de broedtijd of wanneer vaststaat dat geen nestbouw, nestbroed en verzorging van jongen plaatsvindt in de invloedssfeer van de sloop;
- Het verwijderen van beplanting en ruigte vindt plaats buiten het broedseizoen. Indien in de periode 15 februari-15 november gestart wordt met deze werkzaamheden, dient te worden nagegaan of in aanbouw zijnde nesten of bewoonde nesten van broedvogels aanwezig zijn.

6 Geraadpleegde bronnen

Baeyens G., G. Derksen, H. Krüse, G. Ottens, K. de Pater, M. van der Plas-Haarsma, J. de Ruiter, C. van Turnhout (2005). Actieplan Huismus. Vogelbescherming Nederland 2005.

Beersma, P., W. Beersma & A. van den Burg (2008). Steenuilen. Roodbont BV, Zutphen.

Dienst Regelingen (2009a). Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet.

Dienst Regelingen (2009b). Ontheffing Flora- en faunawet artikel 75, lid 5 en lid 6, onderdeel c. Kenmerk FF/75C/2009/0394. Ministerie van LNV, Den Haag.

Dienst Regelingen (2010). Ontheffing Flora- en faunawet artikel 75, lid 5 en lid 6, onderdeel c. Kenmerk FF/75C/2010/0023. Ministerie van LNV, Den Haag.

Gemeente Hattem (2007). Toelichting bestemmingsplan Assenrade.

Heusden W.R.M. van & S.J. Vreugdenhil (2008). Handreiking Flora- en faunawet. Voor werkzaamheden en activiteiten in het kader van bestendig gebruik, bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke inrichting en ontwikkeling. Concept, Versie 1.1. Dienst Landelijk Gebied, Ministerie van LNV.

Provincie Gelderland (2010). Keuzevrijheid & Identiteit. Woonvisie Gelderland, deel C, Kwalitatief woonprogramma 2010-2019.

Sluis, M. van der (2007). Aanvullend onderzoek Waterspitsmuis Assenrade Hattem. Notitie 06-093A. EcoGroen Advies, Zwolle.

Veeman, I. & M. van der Sluis (2006). Quickscan ecologisch onderzoek Assenrade Hattem. Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden in het kader van natuurwet- en regelgeving. Rapport 06-093. EcoGroen Advies, Zwolle.

<http://www.limnodata.nl>

<http://www.quickscanhulp.nl>

<http://www.ravon.nl>

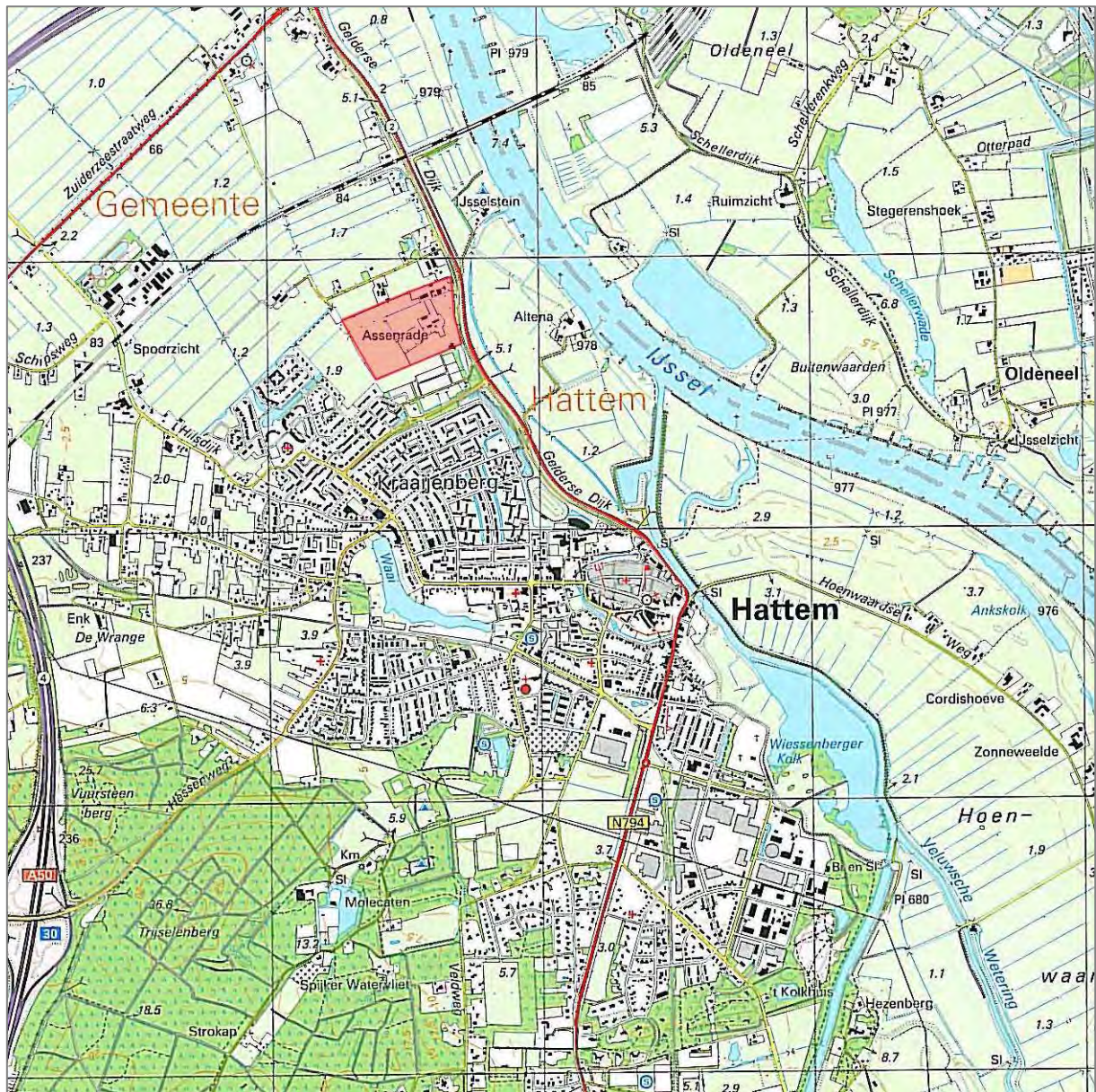
<http://www.waarneming.nl>

Bijlagen

Bijlage I: Topografische kaart

Ligging van het plangebied (rood gearceerd). Bron ondergrond: Topografische Dienst, Emmen.

Bijlage II: Geplande ontwikkelingen

Bron: www.woneninassenrade.nl

Bijlage III: Leefgebied Steenuil

Mitigatie broedvogels Assenrade

① Leefgebied Steenuil

- Optimaal leefgebied
- Suboptimaal leefgebied
- Marginaal leefgebied
- Huidige nestkast Steenuil
- Projectgebied

Datum	20-12-2011	ecogroen advies
Status	Concept	
Auteur	Ing. E. Griffioen	
Topografie	BHGmaps	

Bijlage IV: Leefgebied Huismus

Bijlage V: Huisvesting Huismus

De Huismus is de afgelopen decennia sterk in aantal achteruit gegaan; sinds 5 november 2004 is de soort op de Rode Lijst van bedreigde vogelsoorten opgenomen. In enkele decennia is het aantal broedparen gehalveerd van zo'n 2 miljoen naar ½ -1 miljoen broedparen. Eén van de belangrijkste oorzaken van de achteruitgang is het verdwijnen van nestgelegenheid en openbaar groen. Hieronder zijn de drie belangrijkste mogelijkheden beschreven om vervangende nestgelegenheid voor Huismus te creëren.

Huismussenpannen

Het bedrijf Waveka verkoopt speciale Huismussendakpannen en grote dakpanfabrikanten als Lafarge en Koramic kunnen door hen gemaakte dakpantypen op verzoek uitvoeren in een nestpan-variant voor Huismussen (ronde opening), hoewel dit niet voor alle typen kan.

Figuur A: Mussendakpan (www.waveka)

Vogelvide

De Vogelvide biedt Huismussen een veilige nestelplek onder dakpannen. Het product kan worden aangebracht bij de onderste rij pannen op het dak, ter hoogte van de dakvoet. Simpel gezegd is het een prefab nestkast die over de gehele breedte van het dak kan worden aangebracht. De Vogelvide® voldoet aan de eisen zoals gesteld in het Bouwbesluit. De Vogelvide kent een aantal geïntegreerde functies zoals:

- past onder vrijwel alle soorten pannen en alle soorten pannendaken;
- waarborgt een goede ventilatie van het dak;
- voorkomt dat vogels verder onder de pannen kruipen, zodat vervuiling wordt tegengegaan;
- duurzaam en eenvoudig, zowel in de professionele bouwwereld als door particulieren toe te passen.

De Vogelvide is de afgelopen jaren met goed resultaat getest in Noordwijk, Amsterdam, Alkmaar en Hardenberg. Voor meer informatie wordt verwezen naar de website van de Vogelbescherming (www.vogelbescherming.nl), Monier (www.monier.nl).

Figuur B: Vogelvide (www.vogelbescherming.nl)

Mussenkasten en mussenflats

Deze houten of betonplex nestkasten zijn kant en klaar te koop, maar zijn ook eenvoudig zelf te (laten) maken. Ze zijn erg geschikt om onder oversteken en dakgoten te plaatsen. Ondanks het gebruik van duurzame materialen hebben deze kasten een beperkte levensduur en daarom verdient de vogelvide de voorkeur. Wel zijn deze kasten geschikt als tijdelijke maatregel, bijvoorbeeld als de vervangende nieuwbouw op zich laat wachten. In zo'n geval kunnen bestaande panden in de buurt met zulke kasten worden uitgerust. Nestkasten worden onder andere geleverd door Vivara. Ze zijn in alle kleuren te verven.

Adressen voor nadere informatie:

www.waveka.nl

www.vivara.nl

<http://www.haagsevogels.nl/cms/index.php?page=mussenflat-bouwen>

Figuur C: Mussenkast (www.vivara.nl)